

آیت‌الله هاشمی رفسنجانی از تاثیر بر روند قانونگذاری تا تشکیل و اداره مجمع تشخیص مصلحت نظام

تشخیص مصلحت هاشمی

آیت‌الله هاشمی رفسنجانی در جریان جلسه‌ای در مجمع تشخیص مصلحت نظام.

شهرود حقوقی | خیل جمعیت‌بخش عزادار امکان حرکت را ناممکن کرده است. حضور میلیونی برای بدرقه مبارز تاریخ‌ساز انقلاب نشان از شدت درد و اندوه مرگ نه فقط در دانشگاه تهران بلکه در سراسر خیابان انقلاب تا مرقد مطهر امام راحل و سراسر کشور دارد. این روزهای پر حزن و اندوه در کنار عزاداری فرصت مناسبی است که با ابعاد گوناگون زندگی یار دیرین امام و رهبری آشنا شویم و نگاهی به زندگی حقوقی مرگ مردی بیندازیم که ۴ دهه نقش تأثیرگذاری در اداره کشور داشته است. هر چند او را همگان به‌عنوان چهره‌های مبارز، سیاسی و بعضاً اقتصادی می‌شناسند اما رویکرد تقنینی که او منشأ آنها بوده نیز، کم نیست. از تأثیر بر روند تدوین و تصویب قانون اساسی گرفته تا تشکیل و اداره مجمع تشخیص مصلحت نظام.

در رابطه با نقش آیت‌الله در بحث تشخیص مصلحت نظام در کنار نگاه و تأثیر وی در تشکیل این مجمع داشته که باید به کارکردهای مفید این مجمع نیز توجه ویژه داشت. زمانی که اختلاف مجلس شورای اسلامی با شورای نگهبان قانون اساسی در برخی موارد بالا می‌گرفت و شورای نگهبان تن به مصوبات مجلس نمی‌داد، حل کردن مشکل پیش آمده سخت بود. مجمع تشخیص مصلحت راهگشای حل مسائل بود و نقش میانجی حل اختلافات را داشت، البته یکی از دلایل این امر قدرت این مجمع در تصویب قوانین بود. «قانون کار»، «قانون مبارزه با مواد مخدر»، «قانون رفع برخی از موانع تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی» و... از جمله قوانینی‌اند که محصول این مصلحت‌اندیشی تقنینی است. این نشانگر آن است که مجمع تشخیص مصلحت و خود شخص هاشمی، مصالح نظام سیاسی را شاخص تصمیمات خود قرار داده و به تصویب قانونی اقدام می‌کند که گویا از مشکلات جامعه را باز کرده و به راستی مرد تصویب قوانین سخت و مهم بوده است و در بزنگاه‌های مهم تاریخی کشور با ایفای نقشی مهم توانسته گره‌های حقوقی بزرگی را باز کند. حال که هاشمی رفسنجانی دیگر در بین ما نیست، نگاهی بر زندگی حقوقی و آینده تشخیص مصلحت نظام بعد از او خالی از لطف نخواهد بود.

سالم در مسند قانونگذاری دکتر نعمت احمدی در گفت‌وگو با «شهرود»، در نقد زندگانی حقوقی این سیاستمدار گفت: آقای هاشمی از همان آغازین روزهای انقلاب که به شدت فضا انقلابی بود، پوست مهم مسئولیت مجلس را به عهده گرفتند. من خود به شخصه به یاد دارم که در ابتدا پست ریاست قوه قضائیه به ایشان پیشنهاد شد ولی به گفته خودشان به دلیل این که مدت زیادی از زندانی بوده‌اند و قوه قضائیه در همه حال با بند و قانون و زندان سروکار دارد، این پست را نپذیرفتند. پس از آن زمانی که ریاست مجلس را به عهده گرفتند و متوجه شدند که قرار است قوانینی نوشته شود که مبنای اعتدالی دارد، به همین دلیل در نگارش و تدوین قوانین نظارت کامل داشتند و جالب اینجاست که بنابیند آقای هاشمی نخستین‌بار مدعی به وجود آمدن مجمع تشخیص مصلحت نظام پیش از بازنگری قانون اساسی بودند. این قوه‌کشدان در ادامه به نحوه فعالیت مجمع تشخیص مصلحت نظام اشاره کرد و توضیح داد: همان‌طور که می‌دانیم، نحوه عملکرد مجمع تشخیص مصلحت نظام طوری است؛ زمانی که بین مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان در مورد مصوبات اختلافی به وجود می‌آید، این طرح برای بازنگری به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجع داده می‌شود. به‌طور مثال، شورای نگهبان مصوبه مجلس را مخالف با شرع و قانون اساسی می‌داند و مجلس هم اصرار به تصویب و اجرای مصوبه دارد و در این صورت این مصوبه برای بازنگری و تصمیم‌گیری به مجمع تشخیص مصلحت می‌رود. احمدی با اشاره به نقش هاشمی رفسنجانی

در تشکیل این مجمع خاطرنشان کرد: باید گفت که آقای هاشمی نخستین نفری بودند که با تأسیس مجمع تشخیص مصلحت نظام امکان انجام این کار و دستور آن را از حضرت امام پیش از بازنگری قانون اساسی خواستند. **انقلابی معتدل** وی ادامه داد: در حال حاضر کسانی که منتقد آقای هاشمی هستند، می‌گویند که ایشان در آغاز انقلاب نظریات اعتدالی امروز را نداشته‌اند که با توجه به عملکرد ایشان به راحتی می‌توان فهمید، وضع بر عکس آنچه که آنها می‌گویند، است و آقای هاشمی همیشه رفتار معتدلی داشتند و رفتار ایشان به دلیل خاصیت انقلاب که چرخ دنده‌های ظریفی دارد، و نمی‌توان گفت که رفتار ایشان در آغاز انقلاب که در حال زیرورو کردن نظام پیشین و روی کار آمدن نظام جدید بود، باید با حال حاضر یکی باشد، زیرا این ذات انقلاب است. احمدی افزود: نقش بی‌بدیل آقای هاشمی در پایان یافتن جنگ را نمی‌توان هیچ‌وقت از یاد برد. ایشان در آن زمان از بزرگان و سرداران سپاه نامه‌ای برای تخمین هزینه‌ها و مدت زمان جنگ فرستادند و زمانی که اعداد و ارقام را دریافت کردند، متوجه شدند که با بودجه دولت همخوانی ندارد و با توجه به اعداد و ارقام پیشنهادی یک دولت باید تمام بودجه‌اش را صرف جنگ می‌کرد و به همین دلیل قطعنامه ۵۹۸ را پذیرفتند و بعد از پذیرفتن نامه در جلسه آخری که با حضرت امام داشتند و صدای ایشان هم موجود است، گفتند که قطعنامه را می‌پذیرند و بعداً محاکمه می‌شوند که در ابتدا حضرت امام ظاهراً پیشنهاد آقای هاشمی را قبول کردند و پس از آن نپذیرفتند که ایشان محاکمه شوند.

همین‌طور که می‌بینید، آقای هاشمی مشی اعتدالی داشت و همین کار ایشان یکی از دلایل مهمی بود که جنگ پایان یافت. **۱۳ بار در مقام انتخاب ملت قرار گرفت** وی با بیان این که آیت‌الله هاشمی رفسنجانی از ابتدا همه فکرشان این بود که هم با دنیا و هم

در داخل کشور با همه تعامل داشته باشیم، افزود: اگر نگاهی به خطبه‌های نماز جمعه‌ای که ایشان برپا کرده و خوانده‌اند، ببیند باز متوجه خواهید شد که ایشان هم چهره معتدل و تأثیرگذار و استثنایی در تاریخ سیاسی کشور بودند. آقای هاشمی ۱۳ بار روی ترازوی وزن‌کشی رای مردم قرار گرفت و تقریباً هیچ دولت مردی در ایران نداریم که به اندازه

ایشان خودش را در معرض آرای مردم قرار دهد و اعتبار ایشان هم به همین دلیل بود و چون به رای مردم باور داشتند، به حقوق شهروندی هم دوره‌ای که آقای احمدی‌نژاد ۸سال حکومت داشت و اگر به دولتش را تشکیل داد، اگر به آمر مارجهین دفتر مجمع تشخیص مصلحت نظام نگاه کنید، متوجه خواهید شد که از هرطیف و جناح سیاسی در میان آنها وجود داشته است.

انتخاب رئیس جدید با رهبری احمدی در پاسخ به این سوال، اکنون که ایشان دیگر در بین ما نیستند، رئیس تشخیص مصلحت چگونه مشخص خواهد شد، گفت: رئیس تشخیص مصلحت نظام را رهبری تعیین می‌کنند. مجمع تشخیص

مصلحت نظام در سال ۶۸ با توجه به اصل ۱۱۲ قانون اساسی برای حل اختلافات بین مجلس و شورای نگهبان، مشورت با رهبری و تعیین سیاست‌های کلان کشور تشکیل شد. ریاست این مجمع را برای یک دوره ه‌ساله، مقام معظم رهبری انتخاب می‌کند. استفاده امسال، دوره ه‌ساله آقای هاشمی تمام می‌شود و امسال با توجه به نبود آقای هاشمی، باید رهبری تشخیص اعضای مجمع برای ریاست مجمع تعیین کنند. حال این که شخصی که مدنظر آقا باشد، همان خط مشی آقای هاشمی را داشته باشد، بستگی به نظر مقام معظم رهبری دارد. وی درباره چگونگی انتخاب اعضای مجمع تشخیص

مصلحت نظام، گفت: مجمع تشخیص از دو دسته اعضا تشکیل می‌شود؛ یک دسته اعضای که مقام معظم رهبری آنها را به مدت ه‌سال تعیین می‌کند و اعضای که با توجه به شغل و پستی که دارند، در مجمع هستند، مثل اعضای شورای نگهبان. اینها اعضای ثابت هستند. یک دسته از اعضا نیز با توجه به شغلی که دارند، بدون آن که منصوب شوند، در جلسات مجمع حضور دارند. وزیرانی که جلسه روز مجمع درباره حوزه فعالیت آنها در کشور باشد، در آن جلسه مربوطه از مجمع باید شرکت کنند.

عملکرد هاشمی قدرتمند بود این وکیل پایه یک دادگستری با نظر به این که تاکنون کسی غیر از آقای هاشمی رئیس این مجمع نبوده است، ادامه داد: ادامه داد: مجمع تعدادی اعضای ثابت دارد که برخی از آنها را مقام معظم رهبری تعیین می‌کند از جمله رئیس. تاکنون مجمع تشخیص مصلحت نظام کسی را به غیر از آقای هاشمی بالای سر خودش ندیده است. از سال ۶۸ که قانون اساسی بازنگری شد، تاکنون ۲۷سال است که آقای هاشمی رئیس مجمع تشخیص مصلحت بوده‌اند؛ از زمانی که مقام معظم رهبری، آقای هاشمی را به‌عنوان رئیس تشخیص مصلحت نظام تعیین کردند.

نعمت احمدی عملکرد هاشمی در مجمع را قدرتمند خواند و اضافه کرد: خط‌مشی این مجمع را از ابتدا آقای هاشمی تدوین کرده‌اند. آقای هاشمی در مجمع قدرتمندانه عمل کردند. ایشان یک مرکز استراتژیک تأسیس کردند که تا مدت‌ها رئیس این مرکز آقای روحانی بودند تا زمانی که آقای روحانی رئیس جمهوری شدند و از آن زمان به بعد آقای ولایتی رئیس این مرکز شدند. آقای هاشمی با تشکیل این مرکز در مجمع، سیاست‌های کلان را نوشته و مشاوره‌های عالی به مقام معظم رهبری دادند. این خود نشان‌دهنده این است که آقای هاشمی یک شخص استراتژیک بسیار توانمندی بودند و با تشکیل این مرکز سیاست‌های کلان کشور را رهبری کرد. این مرکز جزو یادگاری‌های آقای هاشمی برای این کشور است که باقی مانده است.

مجمع ریاست مجلس آقای هاشمی، برابر با اصل ۴ قانون اساسی قوانینی در کشور نوشته شدند که مطابق با اسلام باشند و افزون بر آن باید قوانین مصوب سابق هم با توجه به این

اصل بازنگری می‌شدند. آقای هاشمی با درایت و مدیریت خوب این قوانین را روزآمد و مدرن، بازنگری و تصویب کردند.

نوشتن لوایح مهم وی در ادامه به دور دوم زندگی هاشمی اشاره کرد و گفت: در این دوران لوایحی که توسط ایشان تهیه و تصویب شد با توجه به تجربه‌ای که در دوران ریاست‌شان در مجلس به دست آورد، نظارت و اشراف کاملی بر لوایحی که در این دوره تهیه می‌شد، داشته باشد. آقای هاشمی باعث شد که دو برنامه توسعه ۵ ساله در دوره ریاست جمهوری نوشته شد.

هدایت سگان کشور جنگزده نعمت احمدی در ادامه سخنان خود به دوران ریاست‌جمهوری آیت‌الله هاشمی رفسنجانی اشاره کرد و گفت: کافی است نگاهی به دوران ریاست ایشان بر قوه مجریه بیندازیم. بعد از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و گرفتن سگان هدایت‌کنندگی جنگزده بسیار سخت بود. تعاملات بین المللی ما بسیار محدود و مخدوش بود. بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی و جنگ و گروگانگیری روابط ما با کشورهای خارجی محدود بود. کشورهای غربی و عربی از صدام حمایت کرده و بودند. دشمن چهره‌های منفی از ایران در دنیا تبلیغ می‌کرد. دوست و هم‌پیمان نداشتیم. از طرفی در بهمن ۶۷ ماجرای سلمان رشدی رخ داده بود و کشورهای غربی سفرای خود را از تهران فراخوانده بودند. در این شرایط او بر مسند هدایت قوه مجریه نشست. در آن زمان امام رحلت کردند. او در مرداد سال ۶۸ رئیس‌جمهوری ایران شد. در آن سال ما ۵ استان تخریب‌شده داشتیم. وقتی جنگ تمام شد، جمعیت بزرگی از سربازان و سرداران در نیروی هوایی، دریایی، سپاه و بسیج در جبهه‌ها بودند. وی ادامه داد: آقای هاشمی می‌خواست سازماندهی کند اما پول نداشتیم؛ شرکت‌ها، موسسات و کارخانجات... تعطیل بودند یا در حالت ورشکسته قرار داشتند. فروش نفت کم بود؛ اما سازندگی آغاز و انجام شد.

احمدی در ادامه خاطرنشان کرد: توسعه سیاسی که رئیس دولت اصلاحات نوید داد از صندوق انتخاباتی بیرون آمد که آقای هاشمی برگزار کرد؛ اما به یکباره ما به دوره غیر قابل دفاع‌ترین مقاطع تاریخی یعنی دوره آقای احمدی‌نژاد رسیدیم. دوره‌ای که آقای احمدی‌نژاد همه چیز را با دشمنی با آقای هاشمی انجام داد. پیروزی در انتخابات فقط با کویت‌ها آقای هاشمی بود. انتخابات در دوم ماه مرد باز هم در مجلس و در مناظرات تلویزیونی حملاتش به هاشمی ادامه یافت و حق دفاعی برای هاشمی قابل نشد. فرزندان هاشمی را مورد آزار قرار داد و ۸ سال علیه وی انواع تهمت‌ها و توهین‌ها به زبان آورده شد؛ در حالی که مشی اعتدالی آیت‌الله

هاشمی همیشه ایستادگی کرد. در این ۸ سال ادامه یافت. یکی از این مخالفت‌هایی که با آقای هاشمی شد با تهدیداتی که علیه هاشمی شد، علیه هر سیاستمدار دیگری می‌شد، برای همیشه صحنه سیاست را ترک می‌کرد. برای مثال می‌گویم آقای ناطق نوری بعد از شکست در انتخابات ۷۶ عطای سیاست را به افزایش بخشید و حتی زمانی که احمدی‌نژاد فرزندانش را متهم کرد، او قهر سیاسی کرد اما

هاشمی همیشه ایستادگی کرد. **قدر دانی ملت از آیت‌الله** وی در پایان به مراسم تشییع جنازه دپروز آیت‌الله اشاره کرد و گفت: نتیجه زندگی هاشمی همین مراسم تشییع جنازه ایشان بود که دیدیم. بعد از تشییع جنازه امام خمینی (ره) چنین مجمع جمعیتی را تاکنون ندیده بودیم. حضور مردم قدر دانی از آیت‌الله بود. از منتها علیه چه تا منتها علیه راست در این مراسم بودند که نشان از منش اعتدالی وی دارد. او فردی قانونگرا و قانونمند بود و رفتار و منش اعتدالی او سبب محبوبیت وی شده بود.

دفتر رازهای ایران بعد از انقلاب

| وحیده کریمی | روزنامه‌نگار

بنگاه‌های تاریخی بارها در مقام جاج‌بخش نظام و انقلاب ایفای نقش کرد و از هر چه داشت از خانه و خانواده و اعتبار برای کشورش گذشت. گاهی متهم بود و گاهی قهرمان ملی، گاهی بر او بسیار تقدوا گفتند و گاهی بسیار تبلیغات انتخاباتی ساختند. امروز شوکه از خبر مرگ مرد تاریخ سازی که خود راوی بخش مهمی از تاریخ معاصر بود به دنبال دستاوردهای او به دنیا می‌آید. سال‌های پرتالهاب گذشته سرک می‌کشیم و می‌خوانیم از نقش کلیدی او در تدوین قانون اساسی و شورای انقلاب فرهنگی، از وقایع دهه ۶۰ تا جنگ تحمیلی و قطعنامه شورای امنیت برای پایان دادن به جنگ، از دهه ۷۰ و شرایط سخت اقتصادی دوران سازندگی تا ماجراهای سیاسی و اجتماعی دهه ۸۰ و به آرامش رساندن کشور در انتخابات ۹۲. دنیایی که از او می‌خوانیم نه خیلی روشن است و نه تیره، ساده‌ترین تعریف دنیای خاکستری است و سوالات بسیاری که دیگر «پاسخگویی» برایشان نیست که اگر قرار بر گفتن بود پرسشگری نبود. با پایان تقویم زندگی تاریخ شفاهی انقلاب یافتن

حقیقت آنچه در ۴دهه اخیر بر ایران گذشته سخت و طاقت‌فرسا خواهد شد البته این جدای سختی تشخیص خاطرات و ماجراهایی است که به زودی در سایه نبود آیت‌الله نقل خواهند شد. با همه آنچه در این روز خوانده‌ام هنوز هم شناخت من کمتر از آن است که در یک نوشتار به قضاوت عملکرد مردی بنشینم که در مقطعی در دفاع از حقوق شهروندی نقشی موثر داشته است به‌خصوص که شنیده‌ها و خوانده‌هایم مربوط به سال‌های اخیر است. روزهایی که تریبون نداشت و از رسانه ملی هم رانده بود، به بهانه‌های منتقدانش بر او می‌تاختند و کم نبودند کسانی که فقط نظارگر روزهای نه چندان روشن هاشمی بودند. تشخیص حق و باطل سخت است اما «حق دفاع» مشروع‌ترین حق هر انسان وقتی از او دریغ شود نتیجه محاکمه حتی اگر توسط رسانه‌ها یا مخاطب هم باشد، دستاوردی ندارد. یک سوپه نوشتار را حاصلی نیست جز کاشت بذر نفاق زیرا مشق عدالت جز با صبر و تحمل مقابل مخالفان رنگ واقعی نخواهد گرفت. دفتر روزگار هاشمی، مرد پر از راز و رمزهای ایران بعد از انقلاب هم بسته شد و می‌گویند به ایران بعد هاشمی

عکس: مهجری/سنی/شهروند

هر چند نمی‌دانم چرا!!! اما مطمئنم رازهای سر به مهر بسیاری بود که اگر مرگ هم مجالی می‌داد او هرگز لب به سخن نمی‌گشود، او قیمت کلام را خوب می‌دانست.

یادداشت